

Filozofska bibliografija u izabranoj hrvatskoj periodici od 1874. do 1991. godine

IZDAVAČ
Institut za filozofiju
Ulica grada Vukovara 54
Zagreb
www.ifzg.hr

ZA IZDAVAČA
Luka Boršić

RECENZENTI
Draženko Tomić
Ivica Zvonar

GRAFIČKA PRIPREMA I DIZAJN
Marin Martinić Jerčić

TISAK
Grafomark d.o.o.

ISBN 978-953-7137-93-9

CIP zapis dostupan u računalnom katalogu Nacionalne i sveučilišne knjižnice
u Zagrebu pod brojem 001273048.

Ova knjiga rezultat je istraživanja na projektu *Nove teme u hrvatskoj filozofiji
od 1874. do 1945. godine*, IP-2022-10-5438 koji financira
Hrvatska zaklada za znanost.

FILOZOFSKA BIBLIOGRAFIJA
U IZABRANOJ HRVATSKOJ
PERIODICI OD 1874. DO
1991. GODINE

Ivan Macut

 Institut za
filozofiju

Zagreb, 2025.

SADRŽAJ

Uvod	13
A. Znanstvene studije	19
I. Filozofske teme i filozofi u časopisu <i>Bogoslovska smotra</i> (<i>Ephemerides Theologicae</i>) u razdoblju od 1910. do 1944. godine	21
Uvodne napomene	21
1. Nastanak časopisa <i>Bogoslovska smotra</i>	21
2. Filozofska tematika časopisa <i>Bogoslovska smotra</i>	26
2.1. Prvo razdoblje (1910. – 1919.)	26
Kronološki indeks	26
Autorski indeks	29
2.2. Kratka analiza filozofske tematike	31
2.3. Ukratko o autorima prvog razdoblja	33
2.4. Drugo razdoblje (1923. – 1944.)	37
Kronološki indeks	37
Autorski indeks	48
2.5. Kratka analiza drugog razdoblja	57
2.6. Ukratko o autorima drugog razdoblja	59
Zaključne napomene	70
II. Filozofske teme i filozofi u tjedniku <i>Spremnost</i> (1942. – 1945.)	71
Uvod	71
1. Ukratko o tjedniku <i>Spremnost</i>	71
2. Bibliografija filozofskih članaka u tjedniku <i>Spremnost</i> (1942. – 1945.)	73
Kronološki indeks	73
Autorski indeks	77
3. Kratka analiza objavljenih filozofskih tekstova	79

4. O značajnijim filozofima koji su objavljivali u tjedniku <i>Spremnost</i>	89
Zaključak	95
III. Filozofske teme i filozofi u časopisu <i>Nova revija</i> (1922. – 1941.)	97
Uvodne napomene	97
1. Nastanak časopisa <i>Nova revija</i>	98
2. Bibliografija filozofskih članaka u časopisu <i>Nova revija</i> (1922. – 1941.)	100
Kronološki indeks	100
Autorski indeks	107
3. Kratka analiza objavljenih filozofskih tekstova	110
4. Autori koji su objavljivali filozofske članke u časopisu <i>Nova revija</i>	115
Zaključak	119
IV. Filozofska bibliografija u časopisu <i>Kulturni radnik</i> (1948. – 1990.)	121
Uvod	121
1. Ukratko o osnutku Organa Saveza kulturnih-prosvjetnih društava Hrvatske te nastanku i svrsi pokretanja časopisa <i>Kulturni radnik</i>	122
2. Filozofska bibliografija u časopisu	124
Kronološki indeks	124
Autorski indeks	142
3. Ukratko o važnijim autorima	163
Nekoliko zaključnih misli	170
V. Filozofska produkcija u časopisu <i>Hrvatska straža. Za kršćansku prosvjetu. Antemurale Christianitatis</i> (1903. – 1918.)	173
1. Ukratko o časopisu <i>Hrvatska straža. Za kršćansku prosvjetu.</i> <i>Antemurale Christianitatis</i>	173
2. Kronološki indeks filozofske produkcije u časopisu <i>Hrvatska straža. Za kršćansku prosvjetu. Antemurale Christianitatis.</i> Časopis namijenjen nauci i književnosti (1903. – 1908.)	174
3. Kronološki indeks filozofske produkcije u časopisu <i>Hrvatska straža. Za kršćansku prosvjetu. Antemurale Christianitatis.</i> Časopis namijenjen nauci i književnosti (1909. – 1918.)	177

4. Autorski indeks filozofske produkcije u časopisu <i>Hrvatska straža. Za kršćansku prosvjetu. Antemurale Christianitatis</i> (1903. – 1918.)	181
5. Ukratko o važnijim autorima časopisa <i>Hrvatska straža. Za kršćansku prosvjetu. Antemurale Christianitatis</i> (1903. – 1918.)	183
VI. Filozofska produkcija u mjesečniku <i>Hrvatska smotra</i> (1933. – 1944.)	187
1. Ukratko o mjesečniku <i>Hrvatska smotra</i> (1933. – 1944.)	187
2. Kronološki indeks filozofske produkcije u mjesečniku <i>Hrvatska smotra</i> (1933. – 1944.)	190
3. Autorski indeks filozofske produkcije u mjesečniku <i>Hrvatska smotra</i> (1933. – 1944.)	192
4. Ukratko o autorima u mjesečniku <i>Hrvatska smotra</i> (1933. – 1944.)	194
VII. Filozofska produkcija u <i>Reviji za filozofiju i psihologiju</i> (1927.)	199
1. Stanje istraženosti časopisa <i>Revija za filozofiju i psihologiju</i> (1927.)	199
2. Ukratko o časopisu <i>Revija za filozofiju i psihologiju</i> (1927.)	202
3. Popis filozofske produkcije u časopisu <i>Revija za filozofiju i psihologiju</i> (1927.)	204
4. Ukratko o filozofima koji su objavljivali rasprave u časopisu <i>Revija za filozofiju i psihologiju</i> (1927.)	216
B. Građa	219
I. <i>Akvinac</i>	221
Kronološki indeks	221
Autorski indeks	221
II. <i>Bogoslovska smotra</i> (1963. – 1991.)	223
Kronološki indeks	223
Autorski indeks	225
III. <i>Crkva u svijetu</i>	229
Kronološki indeks	229
Autorski indeks	238

IV. <i>Croatia sacra</i>	247
Kronološki indeks	247
Autorski indeks	247
V. <i>Croatica Christiana periodica</i>	249
Kronološki indeks	249
Autorski indeks	249
VI. <i>Dometi</i>	251
Kronološki indeks	251
Autorski indeks	257
VII. <i>Dubrovnik</i>	265
Kronološki indeks	265
Autorski indeks	266
VIII. <i>Encyclopaedia moderna</i>	269
Kronološki indeks	269
Autorski indeks	271
IX. <i>Godišnjak za povijest filozofije</i>	275
Kronološki indeks	275
Autorski indeks	280
X. <i>Hrvatska Revija</i> (1928. – 1945.)	287
Kronološki indeks	287
Autorski indeks	290
XI. <i>Hrvatska Revija</i> (1951. – 1991.)	293
Kronološki indeks	293
Autorski indeks	294
XII. <i>Hrvatski krugoval</i>	295
Kronološki indeks	295
Autorski indeks	295
XIII. <i>Hrvatski narod</i>	297
Kronološki indeks	297
Autorski indeks	299
XIV. <i>Hrvatski ženski list</i>	303
Kronološki indeks	303
Autorski indeks	303

XV. <i>Kačić</i>	305
Kronološki indeks	305
Autorski indeks	305
XVI. <i>Književnik</i>	307
Kronološki indeks	307
Autorski indeks	307
XVII. <i>Kolo</i>	309
Kronološki indeks	309
Autorski indeks	312
XVIII. <i>Kritika</i>	315
Kronološki indeks	315
Autorski indeks	315
XIX. <i>Krugovi</i>	317
Kronološki indeks	317
Autorski indeks	317
XX. <i>Latina et Graeca</i>	319
Kronološki indeks	319
Autorski indeks	319
XXI. <i>Metodički ogledi</i>	321
Kronološki indeks	321
Autorski indeks	321
XXII. <i>Mogućnosti</i>	323
Kronološki indeks	323
Autorski indeks	325
XXIII. <i>Napredak</i> (Zagreb)	327
Kronološki indeks	327
Autorski indeks	328
XXIV. <i>Nastavni vjesnik</i>	331
Kronološki indeks	331
Autorski indeks	332
XXV. <i>Naše teme</i>	333
Kronološki indeks	333
Autorski indeks	353

XXVI. <i>Novi list/Nova Hrvatska</i>	369
Kronološki indeks	369
Autorski indeks	371
XXVII. <i>Pogledi</i>	373
Kronološki indeks	373
Autorski indeks	378
XXVIII. <i>Polemika</i>	385
Kronološki indeks	385
Autorski indeks	385
XXIX. <i>Politička misao</i>	387
Kronološki indeks	387
Autorski indeks	390
XXX. <i>Prosvjetni život</i>	395
Kronološki indeks	395
Autorski indeks	395
XXXI. <i>Rad i društvo: mjesečnik za suvremenu socijalnu politiku</i>	397
Kronološki indeks	397
Autorski indeks	397
XXXII. <i>RADOVI. Razdio filozofije, psihologije, sociologije i pedagogije</i> (Sveučilište u Splitu. Filozofski fakultet – Zadar)	399
Kronološki indeks	399
Autorski indeks	403
XXXIII. <i>Razlog</i>	409
Kronološki indeks	409
Autorski indeks	411
XXXIV. <i>Revija za sociologiju</i>	415
Kronološki indeks	415
Autorski indeks	416
XXXV. <i>Republika</i>	419
Kronološki indeks	419
Autorski indeks	423

XXXVI. <i>Savremenik</i>	427
Kronološki indeks	427
Autorski indeks	430
XXXVII. <i>Sveta Cecilija</i>	433
Kronološki indeks	433
Autorski indeks	433
XXXVIII. <i>Univerzum – mjesečna revija za filozofiju, prirodne i socijalne znanosti</i>	435
Kronološki indeks	435
Autorski indeks	435
XXXIX. <i>Zadarska revija</i>	437
Kronološki indeks	437
Autorski indeks	440
XL. <i>Znanje i radost</i>	443
Kronološki indeks	443
Autorski indeks	443
Kazalo imena	445
Izabrana literatura	467
Summary	469

Uvod

Svi oni koji se bave istraživanjem novije hrvatske filozofske baštine suočili su se s problemom pronalaska svega onoga što su naši filozofski pisci napisali i objavili. Razlog tomu jest činjenica da kroz 19. i 20. stoljeće nismo raspolagali dovoljnim brojem filozofskih časopisa u kojima bi naši domaći filozofski pisci mogli objavljivati, pa su bili ponukani potražiti prostor u drugim časopisima, tjednicima, mjesečnicima i slično, koji su objavljivali teme iz filozofije te filozofiji srodnih ili bliskih područja. Ova činjenica uvelike otežava, s jedne strane, zahvaćanje i prikazivanje što je moguće šireg stvaralaštva naših domaćih filozofa, a, s druge strane, otežava i izradu pojedinačnih cjelovitih bibliografija. Ne može se reći kako na tom području kod nas do sada ništa nije učinjeno. Učinjeno je dosta. Smatramo potrebnim zahvaliti se svima onima koji su se bavili filozofskim bibliografijama bilo u pojedinačnim časopisima, bilo bibliografijama pojedinih autora, bilo bibliografijom radova o hrvatskoj filozofiji. To je težak i mukotrpan istraživački posao koji se vrlo često nedovoljno vrednuje, a njegovi rezultati uvelike olakšavaju drugim istraživačima kasniji rad, a to je izrada monografija pojedinih naših domaćih filozofskih radnika ili, pak, stručno pisanje o pojedinačnim filozofskim problemima i pitanjima, komparativna usporedba, međusobni misaoni utjecaji kao i misaona razmimoilaženja i slično.

U istraživanju i pisanju povijesti hrvatske filozofije 19. i 20. stoljeća – sve do 1991. godine, a taj smo rad podijelili u četiri dijela te objavili i četiri knjige,¹ naišli smo na brojne časopise u kojima se nalaze, više ili manje, i radovi iz filozofije. Ti su radovi različiti, kako kvalitetom, tako i sadržajem. Postoje uistinu važni filozofski članci koji su ponekad po prvi put kod nas promovi-

¹ Knjige navodimo kronološkim redom – od starijeg prema novijem vremenu – u odnosu na filozofska razdoblja koja obrađuju: Ivan Macut, *Hrvatska filozofija u 19. stoljeću* (Split: Služba Božja, 2021); Ivan Macut, *Hrvatska filozofija od obnove Zagrebačkog sveučilišta 1874. do osnutka Nezavisne države Hrvatske 1941.* (Split: Služba Božja, 2018); Ivan Macut, *Filozofija u Nezavisnoj Državi Hrvatskoj* (Zagreb: Školska knjiga, 2018); Ivan Macut, *Hrvatska filozofija od sloma Nezavisne Države Hrvatske 1945. do raspada Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije 1991. godine* (Split: Služba Božja, 2020).

rali pojedine filozofe ili filozofske ideje ili misli, a postoje i oni koji su manje filozofske važnosti, ali nipošto ne možemo reći da su nevažni. Pronalazimo i prikaze pojedinih filozofa, osvrta na živote i stvaralaštvo pojedinih domaćih i inozemnih filozofa nakon njihove smrti, prikaze filozofskih knjiga, crtice iz filozofskog života bilo u inozemstvu bilo kod nas, međusobnih polemika koje su ponekad bile vrlo žustre i teške i sl. Sve nam ovo govori kako su naši domaći filozofski pisci pratili kako svjetsku, tako i europsku, ali i domaću filozofsku produkciju i filozofske teme te su svojim radovima htjeli informirati i formirati zainteresiranu domaću znanstvenu i kulturnu javnost. Naše se istraživanje i popisivanje filozofske bibliografije još i više intenziviralo radom u okviru projekta *Nove teme u hrvatskoj filozofiji od 1874. do 1945. godine* na Institutu za filozofiju u Zagrebu – voditeljica dr. sc. Ivana Skuhala Karasman koji financira Hrvatska zaklada za znanost (IP-2022-10-5438) u razdoblju od prosinca 2023. do prosinca 2027. godine – te je u okviru ovog projekta to popisivanje uspješno i dovršeno.

Ne postoji djelo koje bi obuhvatilo filozofsku produkciju u svim našim domaćim časopisima, a držimo kako je gotovo pa i neizvedivo u jednom sve-sku obuhvatiti sve naše časopise 19. i 20. stoljeća te popisati svu objavljenu filozofsku bibliografiju. Ova studija koju predajemo našoj filozofskoj i ostaloj zainteresiranoj javnosti sadrži popisanu filozofsku bibliografiju iz ukupno 46 naša časopisa.² To nisu svi časopisi koji su u razdoblju od 1874. do 1991. godine, u kraćem ili dužem vremenskom periodu, izlazili te na svojim stranicama objavljivali radove iz filozofije. Neke smo bibliografije izostavili, kao na primjer, bibliografiju iz časopisa *Gordogan*,³ *Katolički list*,⁴ *Filozofska istraživanja*,⁵ *Prilozi za istraživanje hrvatske filozofske baštine*,⁶ *Praxis*,⁷ *Život i škola*⁸ i još neke druge, jer su one već objavljene bilo kao zasebne studije, bilo u sklopu nekih

² Časopis *Bogoslovska smotra* obrađen je u dva dijela. Prvi dio (od 1910. do 1944. godine) u prvom dijelu (Znanstvene studije) i to u obliku znanstvenog članka, a drugi dio (od 1963. do 1991. godine) u dijelu (Građa). U ukupnom zbroju oba dijela računamo kao jedan časopis.

³ Ladislav Tadić, *Časopis Gordogan. Bibliografija 1979–2013* (Zagreb: Gordogan, 2015).

⁴ Draženko Tomić, »Filozofske teme i discipline u časopisu Katolički list (1849–1945)«, *Prilozi za istraživanje hrvatske filozofske baštine* 46/2(92) (2020), pp. 675–800.

⁵ »Bibliografija časopisa *Filozofska istraživanja* br. 1–99 (1980–2005. god.)«, *Filozofska istraživanja* 25/2 (2005), pp. 1–387.

⁶ Dario Škarica, »Bibliografija *Priloga za istraživanje hrvatske filozofske baštine* 1–2/1975. do 29–30/1989.«, *Prilozi za istraživanje hrvatske filozofske baštine* 15/1–2 (1989), pp. 229–236.

⁷ Dobrilo Aranitović, *Bibliografija časopisa 'Praxis': jugoslavensko izdanje 1/1964–11/1974* (Beograd: Institut za filozofiju i društvenu teoriju, 2017).

⁸ Snježana Dubovicki – Emerik Munjiza, *Bibliografija 1982. – 2017.* (Osijek: Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera, 2019).

drugih publikacija ili, pak, časopisa. Što se tiče *Nastavnog vjesnika*, donijeli smo filozofsku bibliografiju isključivo za vrijeme Nezavisne Države Hrvatske, dok je cjelovita bibliografija tog pedagoškog časopisa također već ranije u cijelosti objavljena.⁹

Možemo reći da je više ciljeva koji će se na temelju ove studije moći ostvariti. Ponajprije, može se steći uvid u brojnost filozofskih bibliografskih jedinica na hrvatskom jeziku. Očito je da se uistinu radi o impresivnom i itekako respektabilnom broju objavljenih filozofskih bibliografskih jedinica. Nadalje, moći će se tematski lakše pristupiti tematiziranju bilo pojedinih filozofa, bilo filozofskih djela, a također, i što smatramo iznimno važnim, moći će se pristupiti kronološko-sustavnoj analizi pojedinih filozofskih ideja, problema ili rješenja. Ne samo da ćemo znati što je iz filozofije u pojedinim časopisima objavljeno, a što također posljedično omogućava zainteresiranim istraživačima lakše obrađivanje filozofske produkcije na stranicama pojedinih časopisa, nego i koje su teme u pojedinim periodima naše povijesti i kulture pretežito zaokupljale naše domaće filozofske radnike, što se iz filozofije na hrvatskom jeziku objavljivalo, o čemu se manje razmišljalo i pisalo, a o čemu se nije smjelo pisati jer znamo koje su državne tvorevine i vlasti kod nas u pojedinim povijesnim razdobljima bile na vlasti te su određivale kako društveni, tako i kulturni pa i medijski prostor.

Ova se studija sastoji od dva dijela. U prvom dijelu (A. Znanstvene studije) donosimo sedam naših znanstvenih članaka u kojima smo obradili filozofsku produkciju na stranicama pojedinih časopisa te iznijeli osnovne podatke o važnijim autorima.¹⁰ U drugom dijelu (B. Građa) donosimo popisanu bibliografiju iz 40 časopisa u istraživanom razdoblju. Kod izrade ove filozofske bibliografije

⁹ Marko Orešković, »Popis rasprava i članak 'Nastavnog vjesnika' od godine I–L (1893–1942)«, *Iz povijesti hrvatskog školstva i prosvjete. Poviestni spomen-spis prigodom 50-godišnjice 'Nastavnog vjesnika'*. Đuro Arhanić i Josip Berka urednici (Zagreb: Društvo hrvatskih srednjoškolskih profesora, 1944)

¹⁰ Ivan Macut, »Filozofske teme i filozofi u časopisu Bogoslovska smotra (Ephemerides Theologicae) u razdoblju od 1910. do 1944. godine«, *Prilozi za istraživanje hrvatske filozofske baštine* 41/2 (2015), pp. 465–508; Ivan Macut, »Filozofske teme i filozofi u tjedniku Spremnost (1942–1945)«, *Služba Božja* 56/1–2–3 (2016), pp. 159–188; Ivan Macut, »Filozofske teme i filozofi u časopisu Nova revija (1922–1941)«, *Crkva u svijetu* 53/1 (2018), pp. 26–50; Ivan Macut, »Filozofska bibliografija u časopisu Kulturni radnik (1948–1990)«, *Služba Božja* 60/2 (2020), pp. 191–216; Ivan Macut, »Filozofska produkcija u časopisu 'Hrvatska straža' Za kršćansku prosvjetu. Antemurale Christianitatis (1903–1918)«, *Prilozi za istraživanje hrvatske filozofske baštine* 50/2(100) (2024), pp. 847–864. Što se tiče prva četiri objavljena znanstvena rada o filozofskoj produkciji u časopisu *Bogoslovska smotra* od 1910. do 1944., u tjedniku *Spremnost* od 1942. do 1945., u reviji *Nova revija* od 1922. do 1941. te, konačno, u *Kulturnom radniku* od 1948. do 1990. godine, u ovoj su studiji, u odnosu na objavljene verzije u časopisima, u značajnoj mjeri preuređeni, ispravljeni, sadržajno nadopunjeni te bibliografski ponešto prošireni.

koristili smo i preuzimali, naravno, po potrebi i iz dosadašnjih objavljenih istraživanja s tog područja, te ovim putem izražavamo svoju zahvalnost svim našim vrijednim istraživačima na učinjenom poslu popisivanja filozofske bibliografije i objavljivanja tih istraživanja koja su na taj način postala dostupna zainteresiranim istraživačima. Koristili smo, dakako, i vlastita ranija istraživanja iz naših četiriju već spomenutih objavljenih knjiga (vidi bilješku 1) i tamo objavljene djelomične filozofske bibliografije pojedinih časopisa. Usporedbom tih djela s ovim vrlo je lako uočiti što je od tamo u ovu novu studiju preuzeto. Ostalo je, pak, plod novog istraživačkog rada.

Ne možemo tvrditi da u časopisima koji su ovim istraživanjem obuhvaćeni ne postoji još pokoji filozofski članak, koji nam je promakao. Namjera je bila popisati sve filozofske bibliografske jedinice, ali da je moguć i da se dogodio koji nenamjerni previd, držimo sasvim realnim. U popis smo uključili i one radove koji svojim naslovom i sadržajem ne bi ulazili u područje filozofije ukoliko bismo taj pojam shvaćali na sužen način. Mi smo ga shvatili šire pa je i naš popis te naravi. Cilj je da se zapazi produkcija naših filozofskih pisaca u svoj svojoj cjelini i složenosti, a s ciljem kasnijih lakših komparativnih i istraživačkih studija i sl.

Časopise smo u drugom dijelu knjige posložili abecednim redom i to je bio isključivi kriterij njihovog slaganja. Smatramo kako je ovaj kriterij dobar iz razloga što bi vrlo teško bilo poredati naznačene časopise po važnosti, a čini nam se da kriterij po tematici koju pojedini časopisi obrađuju ne bi bio puno jednostavniji jer mnogi časopisi pokrivaju više od jednog područja, a također problem bi bio i po kojem kriteriju poredati obuhvaćena područja u časopisima. Uz ovaj abecedni kriterij, možda se je moglo pristupiti i redanju časopisa po brojnosti objavljenih filozofskih članaka, ali ipak zbog vlastite sklonosti ovom prvom kriteriju, odlučili smo se časopise jednostavno posložiti po abecednom redu.

Za svaki smo časopis napravili kronološki i autorski indeks filozofske produkcije i filozofskih pisaca. Smatramo kako ova dva indeksa, dakle kronološki i autorski zajedno, pružaju zainteresiranim istraživačima kako više informacija, tako i uvelike olakšavaju rad na pojedinim časopisima, ali i rad na pojedinim autorima u okviru pojedinog časopisa. Na ovaj način, koristeći autorski indeks, zainteresirani čitatelj odmah može dobiti uvid u broj objavljenih filozofskih jedinica svih zastupljenih filozofa i istraživača. Na kraju knjige donijeli smo i kazalo imena kako bi i na taj način olakšali čitateljima pronalazak pojedinih filozofa u okviru cijele studije, tj. svih časopisa koji su obuhvaćeni ovom knjigom.

Na koncu, ovim sveskom pod naslovom *Filozofska bibliografija u izabranoj hrvatskoj periodici od 1874. do 1991. godine* smatramo zaokruženim naše istraživanje i pisanje pregleda povijesti hrvatske filozofije od početka 19. stoljeća pa sve do 1991. godine.

Zahvaljujemo se na poseban način recenzentima ovoga djela Draženku Tomiću i Ivici Zvonaru koji su svojim vrijednim opaskama zasigurno ovo djelo učinili još i boljim. Zahvaljujemo se Institutu za filozofiju iz Zagreba što je prihvatio izdavanje ovoga djela.

Autor

